
Erozja autorytetu nauczyciela akademickiego – czy ta tendencja może ulec zmianie?

Autor: Grzegorz Polok

Artykuł opublikowany w „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2010, vol. 13, nr 2, s. 25-33

Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie

Stable URL: http://www.annaesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2010/2010_02_polok_25_33.pdf

Erosion of Respect Towards Academics – Can the Visible Trend be Changed?

Author: Grzegorz Polok

Source: 'Annales. Ethics in Economic Life' 2010, vol. 13, nr 2, pp. 25-33

Published by Lodz Archdiocesan Press

Stable URL: http://www.annaesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2010/2010_02_polok_25_33.pdf

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2010

© Copyright by Grzegorz Polok

ks. Grzegorz Polok

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

e-mail: grzegorz.polok@ae.katowice.pl

Erozja autorytetu nauczyciela akademickiego – czy uwidaczniająca się tendencja może ulec zmianie?

1. Wstęp

Współcześnie obserwujemy nasilający się kryzys autorytetu we wszystkich niemal dziedzinach życia publicznego, a także w obszarze kultury, filozofii, a nawet nauki. Co więcej, obecne czasy nie sprzyjają kreowaniu i podtrzymywaniu socjologiczno-kulturowego znaczenia autorytetu jako punktu odniesienia dla jednostkowych i zbiorowych działań, jak również kształtowania społecznie pożądanego normy zachowań. Nawiązując do tytułu niniejszego opracowania należy wskazać, za M. Śnieżyckim, na postępującą degradację autorytetu nauczyciela akademickiego wśród studentów¹. Odwrócenie tego negatywnego trendu wydaje się być jednym z ważniejszych zadań stawianych przed środowiskiem akademickim w chwili obecnej. Jego sanacja może być pomocna w przezwyciężeniu rozszerzającego się zarówno relatywizmu, jak i permissywizmu moralnego. Autorytet nauczyciela akademickiego, rozumiany jako żywy przykład życia, odgrywa szczególną rolę w wychowaniu młodzieży na poziomie szkoły wyższej. Stanowi przy tym dużą pomoc – zwłaszcza w rozstrzygnięciu różnorodnych kwestii natury moralnej i rozwiązywaniu pojawiających się co chwilę nowych dylematów – w zakresie wyboru kierunku postępowania. Potrzeba identyfikacji z osobami traktowanymi jako autorytety wzbogaca wymiar człowieczeństwa każdego z nas we wszystkich fazach życia, ale jest postrzegana jako szczególnie znacząca w czasie, gdy rozwijamy swoją wiedzę ucząc się i studiując. Nie ma przecież wśród studentów takich, którzy nie potrzebowali znaleźć na swojej drodze edukacji w szkole wyższej jakiegoś punktu odniesienia do kogoś, kto stanie się dla nich niezawodnym punktem wsparcia w ich osobistym rozwoju². Przywróceniu głębi autorytetu nauczyciela akademickiego sprzyja wprowadzenie w kanon nauczania zagadnień z zakresu etyki. Przy czym ważnym jest, aby zarówno osoba prowadząca przedmiot, jak i kwestie strukturyzujące omawiane zagadnienia, były akceptowane przez studentów. Takie połączenie pozwoli zasadnie domniemywać, iż przekazane treści okażą się na tyle ważne i znaczące, że pozostawią trwałe ślady i uwidoczniają się odwoływaniem się do określonych wartości w dorosłym życiu.

Odpowiedzi na pytania o to, czy współczesny nauczyciel akademicki jest autorytetem dla studenta, próbowano znaleźć w toku prowadzonych badań nad deklarowaną przez re-

¹ M. Śnieżycki, *Autorytet nauczyciela (mimo wszystko) jest możliwy*, [w:] E. Jankiewicz (red.), *Aby Moc rozbrajała przemoc*, Wydawnictwo „Niedziela”, Zielona Góra 2004, s. 31.

² M. Łobocki, *Wychowanie moralne w zarysie*, IMPULS, Kraków 2007, s. 117–119.

spondentów strukturą i hierarchią wartości oraz poprzez proces identyfikacji tzw. osób znaczących dla nich. W podjętych badaniach starano się również scharakteryzować przyczyny i ewentualne kierunki potencjalnych zmian w deklarowanej hierarchii wartości młodych ludzi. Niezwykle istotnym, z punktu widzenia prowadzonych badań, wątkiem było diagnozowanie istoty interakcji między studentami AE Katowice, a tutejszym środowiskiem akademickim, czyli poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: czy wykładowcy zatrudnieni w AE Katowice są postrzegani przez studentów jako osoby, których postawa życiowa i zachowania są godne naśladowania.

Obiektem badania są studenci podejmujący kształcenie w Akademii Ekonomicznej w Katowicach. W zamyśle autora badania będą prowadzone na tej samej próbie studentów przez 5 lat, czyli w okresie ich kształcenia na jednolitej ścieżce magisterskiej w AE Katowice³. Oznacza to wykorzystanie metodologii typowej dla badań longitudinalnych (strategia porównań podłużnych, która oparta jest na kryterium czasu i służy zrozumieniu mechanizmów zmian oraz czynników wpływających na ich zaistnienie). Przedstawiane w niniejszym artykule wyniki badań pochodzą z lat 2005–2008. Praktyczny proces badawczy oraz agregowanie danych był realizowany przez Centrum Badań i Ekspertyz, działające w AE Katowice. W 2005 r. badania ankietowe objęły grupę 750 studentów pierwszego roku wszystkich wydziałów w Katowicach i w Rybniku⁴. Drugi etap badań został przeprowadzony w październiku 2006 r. i objął 450 studentów, reprezentujących również trzy wydziały. Trzeci etap badań został zrealizowany w październiku 2007 na początku trzeciego roku studiów i objął 414 osób z wszystkich wydziałów AE w Katowicach, a czwarty etap, przeprowadzony w październiku 2008 r., objął 470 studentów.

Przeprowadzone badania poprzedzono studiami literaturowymi, w trakcie których starano się dookreślić samo pojęcie autorytetu i czynników go warunkujących, co pozwoliło na właściwe zbudowanie narzędzia badawczego i zawartych w nim pytań.

2. Natura pojęcia autorytet

Samo słowo „autorytet” pochodzi od łacińskiego *auctoritas, auctoritatis*⁵. Można przyjąć, że to słowo oznacza między innymi wzór, przykład, postawę pełną godności, powagę, znaczenie, poważanie, posiadanie wpływu, czy także uwierzytelnienie, wiarygodność. Przyjmując takie rozumienie pojęcia autorytetu, jego cechą konstytutywną będzie uznanie określonej wartości przynależnej osobie, lub jakiejś instytucji, zasługującej na miano autorytetu⁶. Da się przy tym zauważyć dwuznaczność samego pojęcia autorytetu, może bowiem być to słowo rozumiane jako przymiot, cecha, właściwość, gdy ktoś posiada autorytet; a przy tym może

³ Porównawcze badania przeprowadzono wśród studentów Politechniki Śląskiej w Katowicach, a ich wyniki nie różniły się zasadniczo od prezentowanych. Zob. także: M. Chymuk, *Aksjologiczne preferencje studentów uczelni krakowskich*, WAM, Kraków 2004.

⁴ Przebieg i wyniki całych badań w: G. Polok, *Najważniejsze wartości studentów I roku studiów Akademii Ekonomicznej w Katowicach*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej Katowice, Katowice 2006.

⁵ *Mały Słownik terminów i pojęć filozoficznych*, PAX, Warszawa 1983, s. 33.

⁶ M. Łobocki, *op.cit.*, s. 105; Zob. także: *Słownik społeczny*, pod. B. Szlachta (red.), pr. zbior., WAM, Kraków 2004, s. 27.

być także podmiotem własności, gdy ktoś jest autorytetem. Można również rozróżnić autorytet osobowościowy, instytucjonalny czy też autorytet ideowy⁷.

Analizując samo pojęcie autorytet zauważamy, iż w znaczeniu potocznym upatruje się w autorytecie jakiejś przemożnej siły, którą wyczuć można w sposobie bycia np. wielkich przywódców, w sprawowaniu przez nich władzy, której charakterystyczną cechą jest niekiedy wywieranie przymusu na podległe osoby, w cechach, jakie posiada dana osoba, itp.⁸.

W rozumieniu naukowym autorytet określany jest jako relacja istniejąca między co najmniej dwiema osobami, może być ich oczywiście więcej, w przestrzeni, której jedna strona występuje w roli instancji wskazującej tej drugiej określony kierunek postępowania. Można więc zauważyć trzy człony składające się na znaczenie słowa autorytet, a mianowicie: podmiot, przedmiot i dziedzinę. Podmiot ucieleśnia osobę, która jest nosicielem autorytetu. Przedmiot można odnieść do osoby, dla której podmiot autorytetu staje się, jest autorytetem. Dziedzina zaś to specyficzny dla podmiotu zakres kompetencji w jakiej przestrzeni, np. w nauce⁹. Można wskazać także, iż zasadniczo podmiotem autorytetu jest jedna osoba, ale jego przedmiotem może być także grupa osób, jak i jakaś społeczność, czy określona instytucja. Istnienie tej drugiej osoby, grupy osób, czyli „odbiorcy” jest konieczne, autorytetem staje się, jest się wobec drugich, wobec kogoś. Ważnym przy tym jest i to, że autorytetem, którym się jest, można być tylko dla kogoś innego, a nie dla siebie samego¹⁰.

Nie każda osoba o wyróżniających się cechach staje się, czy jest autorytetem. Jest nim raczej podmiot, który cieszy się uznaniem, szacunkiem zaufaniem innych osób, posiada powagę moralną i umysłową, którą chce się naśladować. Same kompetencje, nawet najwyższe, nie wystarczają, by uznać daną osobę za autorytet. Kompetencje autorytetu wydają się istotne, ale nie one same decydują o tym, czy ktoś rzeczywiście zasłużył na miano bycia autorytetem. Często znaczącymi autorytetami stają osoby, które incydentalnie myślą o tym by być autorytetem i tego zasadniczo nie pragną¹¹.

Przyjęcie kogoś za swój autorytet jest związane z pewnym podporządkowaniem się, posłuszeństwem wobec wybranego autorytetu. Taka postawa nie jest ślepym czy bezwzględny posłuszeństwem. Nie powinna także, rodzić postawy bezkrytycznego poddawania się autorytetowi. Pewna przestrzeń wolności i autonomii w relacji do wybranego autorytetu pozwala osobom uznającym autorytety czuć się nadal wolnymi i niezależnymi, bowiem człowiek, który został wybrany jako autorytet, pełni wobec wybierających go raczej rolę przewodnika niż przywódcy¹².

Istnieją różne rodzaje autorytetu. Jednym z nich jest autorytet znawstwa, zwany także autorytetem wiedzącego, czy autorytetem intelektualnym albo epistemicznym. Wydaje się, iż autorytet znawstwa szczególnie związany jest ze specyfiką pracy nauczyciela akademickiego, którą winna być jedność działania dydaktycznego i naukowego. Można więc wskazać, iż autorytet znawstwa obejmuje swym horyzontem nie tylko zakres posiadanej wiedzy i sposób jej przekazywania, ale także proces jej tworzenia. Nauczyciel akademicki powinien bowiem być na uczelni wcześniej biegłym badaczem, a następnie inspirującym dydaktykiem, co po-

⁷ B. Pocięj, *Potrzeba wielkich autorytetów*, „Ethos” 1997, nr 37, Lublin–Rzym, s. 176.

⁸ M. Łobocki, *op.cit.*, s. 106–107.

⁹ J. Bocheński, *Logika i filozofia. Wybór pism*, PWN, Warszawa 1993, s. 202–203.

¹⁰ I. Jazukiewicz, *Autorytet nauczyciela akademickiego*, [w:] red. K. Jaskot, *Wprowadzenie do pedagogiki szkoły wyższej*, Oficyna IN PLUS, Szczecin 2006, s. 359.

¹¹ J. Ożóg, *Autorytet nauczyciela*, „Cywilizacja” 2002, nr 2, Lublin, s. 154–155.

¹² M. Łobocki, *op.cit.*, s. 108–109.

zwoli studentom uczyć się od niego metody samodzielnego dochodzenia do odkrywania prawdy naukowej. Takie dynamiczne poznawanie i pogłębianie wiedzy, w ciągłym procesie jej stawania się, może zaoferować taki nauczyciel, który jest autorytetem znawstwa. Osoba, będąca tego typu autorytetem, winna być wybitnym znawcą określonej dziedziny nauki. Co więcej, jej wiedza powinna pochodzić z wielu źródeł, być stale aktualizowana, uporządkowana i utrwalona. Nadto, tej znajomości, poszukiwaniu, czy pogłębianiu treści naukowych, winno nieprzerwanie towarzyszyć emocjonalne zaangażowanie. Człowiek będący autorytetem intelektualnym jest także twórcą, który jest autorem dzieł wzorcowych. Wiąże się to z posiadaniem przez niego wysokiego poziomu świadomości metodologicznej, respektowaniem zasad, etapów, metod, czy technik procesu poznania naukowego, a także znajomością aktualnego stanu badań w zakresie swojej dyscypliny naukowej. Poza tym taki nauczyciel akademicki posiada indywidualny warsztat badawczy. Autorytet znawczy cechuje twórcza postawa w tworzeniu wiedzy naukowej oraz stałe rozwijanie sprawności dydaktycznej. Uczy on studentów tego, co sam wie i umie. Jednocześnie przedstawia poglądy innych autorów oraz własne z twórczym powątpiewaniem o ich rzeczywistej wartości¹³.

Ukazując różne rodzaje autorytetu nie można nie wskazać na ten rodzaj, jakim jest autorytet moralny, nazwany także autorytetem osobistym czy wychowawczym. Pozostaje on w specjalnym związku z łacińskim słowem *auctoritas*, oznaczającym między innymi godność, poważanie, prestiż „powagi moralnej”¹⁴. O osobie jako autorytecie moralnym mówi się, gdy posiada odpowiednie cechy charakteru i wrażliwość na innych ludzi, zwłaszcza tych pokrzywdzonych przez los i potrzebujących¹⁵. W tym więc przypadku nie chodzi przede wszystkim o wiedzę, umiejętności twórczego myślenia lub kompetencje zawodowe osoby, ale klarowny wzorzec postępowania moralnego, postawę, ideał moralny, tak przejrzysty, jasno określony, że może on sam swoją postawą wywierać konstruktywny wpływ na sposób myślenia i działania wielu ludzi¹⁶. Uznanie danej osoby za autorytet moralny jest zarazem przyznaniem się, iż stanowi ona oparcie moralne dla własnego postępowania w życiu codziennym. Nadto, taki autorytet jest cennym źródłem inspiracji i motywacji do zachowań moralnie wartościowych. Autorytet moralny połączony jest w parze z cechami osobowości jego podmiotu, zaś uznanie osoby za taki autorytet dokonuje się nie na podstawie głoszonych przezeń norm i wartości moralnych, ale przede wszystkim dzięki realizacji przez nią w codziennym życiu tych norm i wartości¹⁷.

3. Analiza wyników badań

We wspomnianych już we wstępie badaniach, dotyczących preferencji aksjologicznych studentów Akademii Ekonomicznej w Katowicach, ankietowani mieli jako zadanie, między innymi, wskazać z trzech grup wartości, określonych jako wartości pozytywne, przyjemnościowe oraz godne, te wartości, które dla nich są najważniejsze. Dla potrzeb naszych rozważań koncentrujemy się tylko na wynikach dotyczących grupy wartości pozy-

¹³ I. Jazukiewicz, *op.cit.*, s. 361–362.

¹⁴ J. Szymik, *Nieziemna potrzeba światła*, „Ethos” 1997, nr 37, Lublin– Rzym, s. 178.

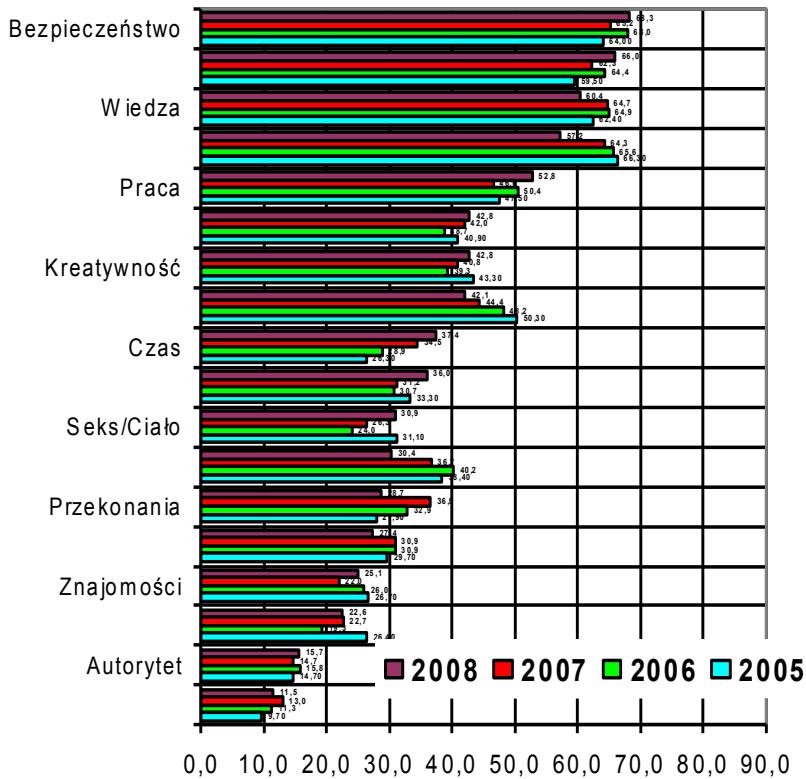
¹⁵ I. Sławińska, *Autorytet nauczyciela*, „Ethos” 1997, nr 37, Lublin– Rzym, s. 198.

¹⁶ Zob. M. Łobocki, *op.cit.*, s. 113.

¹⁷ Zob. W. Stażewski, *Promieniowanie mistrza*, „W drodze” 2007, nr 2, Poznań, s. 59.

tecznych. W tej bowiem grupie jako wartość został umieszczony autorytet. Uzyskane odpowiedzi pogrupowano i przedstawiono w formie graficznej. Inferencja uzyskanych odpowiedzi wyraźnie plasuje postrzeganie autorytetu jako wartości wśród studentów Akademii Ekonomicznej na przedostatnim miejscu. W rankingu wartości pozytywne w latach 2005–2008 (2005 r. – początek I roku studiów, 2006 r. – początek II roku studiów, 2007 r. – początek III roku studiów, 2008 r. – początek IV roku studiów) skala wskazań mieści się między 14, a niecałe 17%. Już sam ten wynik wskazuje, że autorytet jako wartość nie znalazł w oczach studentów większego uznania. Również wybór wartości, jaką jest władza, która w rankingu zajmuje ostatnie miejsce z procentowymi wskazaniami od prawie 9% do 12%, w jakiejś mierze, wskazuje na niską rolę autorytetu dla ankiestowanych, bowiem sprawowanie władzy winno w naturalny sposób wiązać się z posiadaniem autorytetu.

Wykres 1. Zmiany wartości pozytywne w życiu studentów w latach 2005–2008¹⁸ (w %).

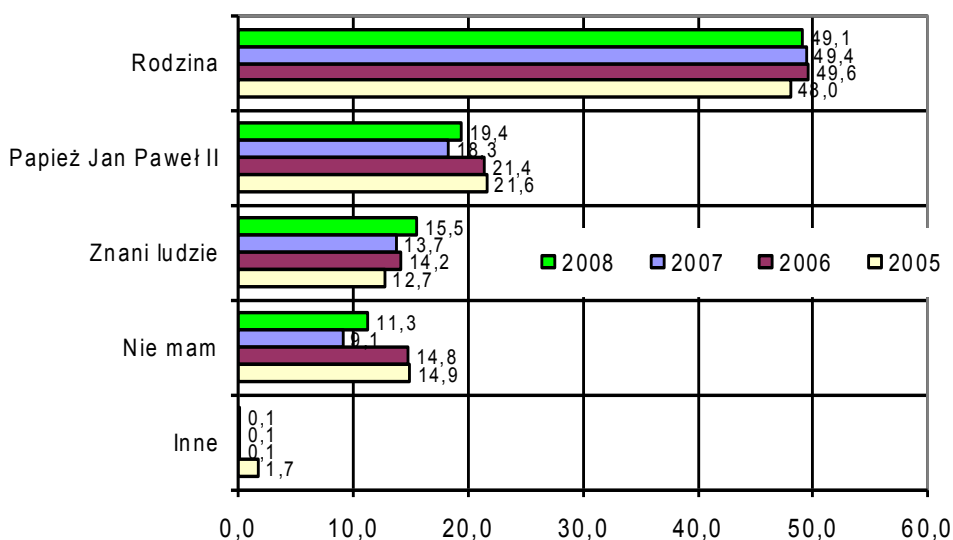

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badań własnych.

¹⁸ 2005 r. – początek I roku studiów, 2006 r. – początek II roku studiów, 2007 r. – początek III roku studiów, 2008 r. – początek IV roku studiów.

Identyfikacji autorytetu, jako osoby lub grupy osób, dokonano poprzez umożliwienie respondentom samodzielnego wskazania tych, których postrzegają jako ważnych i znaczących dla kształtowania własnej postawy i dążeń. Prawie połowa badanych za autorytet uważa rodzinę (rodzice, siostra, brat, dziadek, ciocia, babcia, kuzynka), a co piąty respondent wskazuje na papieża Jana Pawła II. Ankietowani studenci, znanych ludzi jako swój autorytet wskazują raczej rzadko (rozkład odpowiedzi między prawie 13% a 15,5%)¹⁹. W tej grupie z imienia i nazwiska wymienieni byli tylko czterej nauczyciele akademicki pracujący w Akademii Ekonomicznej. Niepokój budzi także spora grupa respondentów, która nie posiada żadnego autorytetu w swoim życiu (wskazania od ponad 9% do prawie 15%). Analiza dynamiczna rozkładów odpowiedzi uzyskanych w latach 2005–2008 nie potwierdza jakichkolwiek zmian. Odnośne dane zostały zobrazowane na wykresie 2.

Wykres 2. Identyfikowanie autorytetu²⁰ (lata 2005–2008, w %)

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badań własnych.

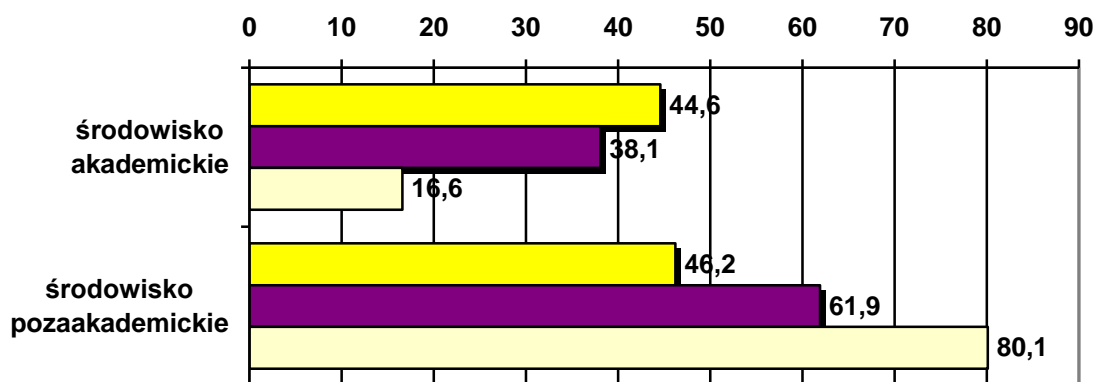
Pośrednia odpowiedź na pytanie, kto dla współczesnej młodzieży akademickiej jest autorytetem, zawiera się w wynikach badań, które określały, kto wpływa na badanych respondentów w ich zmianie wartości. Można przecież przyjąć, iż to właśnie autorytety wpływają na zmianę preferencji aksjologicznych poszczególnych osób. Analiza wyników

¹⁹ Znani ludzie to przykładowo (dla studentów na początku czwartego roku studiów według oryginalnej piśmowni z ankiety): Blanik, Premier, Muhammad Ali, Rowan Atkinson, Krystian Lupa, Pat Flynn, Kuba Wojewódzki, Balcerowicz, Jan Litmanen, Warren Bufet, Jarek Szołtysek, Henry Ford, Adam Małysz, Kamil Stoch, Jan Bosko, Hans Noble, Donald Trump, Share McConhey, Piotr Pustelnik, Różni znani ludzie, Każdy fotograf i podróżnik, Winston Churchill, Doda, Bob Marley, Korwin Mikke, Kevin Garnett, Oscar, Pistorius, Rober Miner, Janusz Palikot, Bill Gates, Jacek Palkiewicz, Władysław Bartoszewski.

²⁰ 2005 r. – początek I roku studiów, 2006 r. – początek II roku studiów, 2007 r. – początek III roku studiów, 2008 r. – początek IV roku studiów.

badania uwidacznia mizeryę wpływu środowiska akademickiego na kształtowanie postaw studentów i deklarowaną przez nich hierarchię wartości. Mimo, że czas spędzony w uczelni wyższej powinien być szczególnie znaczący dla kształtowania nowych postaw i wartości, wyniki badań nie potwierdzają tego założenia. Analiza odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie ujawniła, że dla studentów po pierwszym roku studiów osoby, które spowodowały zmiany w ich strukturze i katalogu wartości, pochodziły niemal w równym stopniu ze środowiska akademickiego, jak i pozaakademickiego (rozkład procentowy nieledwie równy po prawie 45%). Po drugim roku studiów następuje już znacząca zmiana, gdyż wpływ środowiska akademickiego na zmiany wartości wśród badanych studentów maleje. Obserwowana proporcja to: 38% środowisko akademickie i 62% pozaakademickie. Zjawisko to pogłębia się po trzecim roku studiów, gdzie analizowany parytet kształtuje się na poziomie niecałych 17% dla środowiska akademickiego i prawie 83% dla pozaakademickiego. Można zatem zasadnie domniemywać, że w czasie edukacji na Akademii Ekonomicznej, pomimo liczego kontaktu z nauczycielami akademickimi, ich oddziaływania, bycie autorytetami jest, jak to widać z badań, coraz słabsze.

Wykres 3. Kluczowe determinanty zmiany struktury i katalogu wartości studentów po I, II i III roku studiów (w %)

■ rok akademicki 2005/2006 ■ rok akademicki 2006/2007 □ rok akademicki 2007/2008

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badań własnych.

Wytłumaczenia dla wskazania na tak niski poziom autorytetu nauczycieli akademickich zatrudnionych w Akademii Ekonomicznej w Katowicach możemy szukać w odpowiedziach uzyskanych w badaniach prowadzonych na innej, niż poddana analizie w niniejszym opracowaniu, próbie respondentów w 2008 r.²¹. Istotą powołanych w tym miejscu badań

²¹ Badania dotyczyły studentów studiów zaocznych Akademii Ekonomicznej w Katowicach. Zob. więcej: M. Kapias, K. Kasperek, G. Polok, *Etyczne aspekty wychowania w szkole wyższej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008, s. 209–215.

było uzyskanie odpowiedzi na pytanie o najbardziej pożądaną według nich formę relacji między nauczycielem akademickim a nimi. Na tak postawione pytanie zdecydowana większość badanych, bo aż 74%, odpowiedziała, że oczekuje relacji na zasadach „nauczyciel – uczeń”, gdzie nauczyciela cechuje uczciwość, komunikatywność, chęć zainteresowania przedmiotem oraz szacunek dla studenta. Respondenci w liczbie 22% za właściwe uznali relację „fachowiec-uczeń”, w której nauczyciel przede wszystkim prezentuje wysoki poziom wiedzy, a przy tym precyzyjnie ją przekazuje, kontakty zaś mają charakter sformalizowany. Natomiast za relacją „mistrz-uczeń” opowiedziało się niewiele ponad 4%, którzy chcą, aby nauczyciel był autorytetem, wzorcem do naśladowania, personalnym symbolem wartości, swoistym przewodnikiem na drogach nauki.

4. Zakończenie

Badania przeprowadzone na Akademii Ekonomicznej w Katowicach w latach 2005–2008 r. techniką ankiety audytoryjnej objęły studentów, którzy już studiują cztery lata na tej uczelni. We wskazanym okresie czasu, w rankingu wartości pozytecznych, autorytet jako wartość plasuje się nieodmiennie na przedostatnim miejscu. Dopelnieniem negatywnej hierarchizacji jest uplasowanie przez respondentów władzy jako wartości na ostatnim miejscu.

Bezpośrednie wyniki badań dotyczące tego, kto jest autorytetem dzisiejszej młodzieży akademickiej, wykazały, iż prawie połowa badanych za swój autorytet uważa rodzinę, co piąty papieża Jana Pawła II, a około co dziesiąty znanych ludzi. W analizowanych odpowiedziach, nauczyciel akademicki jako autorytet pojawia się niezwykle rzadko. Co więcej, ponad 10% respondentów nie posiada żadnego autorytetu, ani przychodząc w mury uczelni, ani w niej przez cztery lata studiując.

Ocena rozkładu odpowiedzi na pytanie o to, kto ma wpływ na zmianę wartości przez studentów w czasie edukacji w szkole wyższej, wyraźnie uwidacznia zasadniczy spadek znaczenia osób ze środowiska akademickiego (od prawie 45% po pierwszym roku studiów do tylko 16% na początku czwartego roku studiów), czyli w tym przypadku przede wszystkim nauczycieli akademickich. Także wskazanie jako pożądanej formy relacji z nauczycielem akademickim relacji „uczeń-mistrz” przez niewiele więcej niż 4% ankietowanych może wskazywać na stale pogłębiającą się erozję autorytetu nauczyciela akademickiego.

Jednocześnie, w szerszym kontekście całego polskiego społeczeństwa, nadal zawód profesora cieszy się największym poważaniem²². Wydaje się więc koniecznym podjęcie wysiłku przez całe środowisko akademickie nad przywróceniem blasku autorytetowi nauczyciela akademickiego²³. Zwłaszcza w perspektywie przyjętego trzystopniowego systemu nauczania w szkole wyższej, jako konsekwencji procesu bolońskiego, który może skutkować coraz bardziej ograniczonymi i krótkotrwałymi relacjami nauczyciela akademickiego ze studentem.

Działania nakierowane na odbudowę autorytetu nauczyciela akademickiego powinny koncentrować się na dowartościowaniu znaczenia relacji „uczeń-mistrz”, jako najbardziej

²² Profesor uniwersytetu i strażak to zawody cieszące się największym poważaniem u Polaków – wynika z badania CBOS, przeprowadzonego w listopadzie 2008 r. – bowiem. 84 proc. ankietowanych uznało te zawody za prestiżowe. Zob. www.wiadomości.onet.pl, 17.02.09.

²³ Zob. I. Jazukiewicz, *op.cit.*, s. 359.

pożytecznej dla obydwu stron. Nie będzie to łatwe działanie, przy tak rozpowszechnionym „kulcie wolności” i niezależności, ale należy zauważyć, iż uczelnia to miejsce, gdzie w sposób szczególny winna rodzić się i umacniać ta szczególna więź. Postawę nauczyciela akademickiego-mistrza można rozpatrywać z dwu wzajemnie uzupełniających się płaszczyzn: nauczającej i wychowującej. Do pierwszej można zaliczyć uczciwe, rzetelne i odpowiedzialne przekazywanie wiedzy swoim uczniom. Inspirowanie przez nauczyciela akademickiego studentów do samodzielnej pracy i doskonalenia się, a także zapewnienie opieki i indywidualnego podejścia do każdego studenta oraz bezstronna interpretacja faktów, opinii i innych stanowisk naukowych, są kluczowymi wartościami w tym procesie. Wiąże się on także z jasnym i sprawiedliwym formułowaniem wymagań oraz kryteriów zaliczenia, bądź oceniania pracy studenta przez mistrza, czyli nauczyciela akademickiego. Z kolei nauczyciel akademicki, jako mistrz-wychowawca, powinien kształtować postawę obywatelską swojego studenta poprzez dobry przykład własnego życia. Co więcej, powinien zachęcać swojego studenta do refleksji nad zagadnieniami wykraczającymi poza obowiązujący kanon wiedzy, sprzyjać i zachęcać do podejmowania służebnej postawy wobec społecznie ważnych przedsięwzięć oraz uczyć go dbałości w przestrzeganiu i realizacji dobra osobistego, jak i wspólnotowego²⁴.

Należy sobie zdawać sprawę, iż odbudowa autorytetu nauczyciela akademickiego to trudne i mozolne zadanie, wymagające czasu i wysiłku, ale jakże ważne w dzisiejszej rzeczywistości uniwersyteckiej i całego kraju²⁵. Takie postrzeganie roli nauczyciela akademickiego stawia wysoka poprzeczkę tym, którzy wybrali ten zawód, by w swojej postawie byli nienaganni etycznie, otwarci na studenta i dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość.

Erosion of Respect Towards Academics – Can the Visible Trend be Changed?

Summary

The increasing trend concerning loosing respect towards honoured authorities can nowadays be observed in most of the areas of social life. This refers also to universities and decreasing respect towards academics. The study at Karol Adamiecki University of Economics in Katowice, focused on structure and hierarchy of values declared by its students, were expected to reveal whether this assumption is true. The study characterized reasons for and directions of change in the declared hierarchy of values among the young. It was of high importance to diagnose the core of interactions between students and academics, i.e. to answer a question whether academics employed by the University are perceived by the students as persons whose personal approach and behaviours could be followed. The results show that nowadays academic is not respected as an authority for her/his students. The way to regain respect seems to be based on reinforcement of traditional master (tutor) – student relations, as university is this particular place where this kind of interrelations should develop. The task of building this relation needs time and efforts, as well as sets a high standard for academics to present unimpeachable ethical approach as well as openness towards students and dynamic changes in the environment.

²⁴ *Etos akademicki*, [w:] K. Kloc, E. Chmielecka, *Dobre obyczaje w kształceniu akademickim*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2004, s. 12–14.

²⁵ M. Jagieło, *Spotkanie mistrza i ucznia/studenta – źródłem wiedzy i mądrości o sobie, innych i świecie*, Ogólnopolskie Seminarium Pedagogiki Szkoły Wyższej, Szczecin 2007, s. 273–287.